pzazz

Barzakh

THOMAS BELLINCK / OSAMA ABDULRASOL / OPERA BALLET VLAANDEREN

Een delicate gevangenisopera

Johan Thielemans
Gezien op 13 november 2024
Opera, Gent

Bij Opera Ballet Vlaanderen is een ambitieus project in première gegaan: de opera ‘Barzakh’ confronteert het operapubliek met de realiteit van het leven in de gevangenis. Theatermaker Thomas Bellinck sprak onder meer in Gent en Antwerpen met mensen in detentie. De score is van de hand van componist Osama Abdulrasol. De voorstelling doet een beroep op ons medeleven – en hoopt wellicht op onze verontwaardiging.

19 NOVEMBER 2024

Bellinck heeft voor zijn project een duidelijk kader gekozen. Hij grijpt terug naar Beethovens ‘Fidelio’, een romantische opera rond opsluiting en bevrijding, maar dat creëert een vals beeld. Bij ‘Fidelio’ verschijnen de gevangenen als een koor, Bellinck laat de mensen in detentie aan het woord als individuen. Ze zijn de enige personages: geen cipiers, geen directie, geen ministers. De reden van hun opsluiting wordt nergens vermeld. ‘Barzakh’ concentreert zich op de verhalen, uit het dagelijks leven gegrepen, van de gedetineerden. De opera is daarin eerder humanistisch dan politiek van toon - ze voelt niet als een pamflet met politieke dimensies, ondanks de slechte reputatie van België als het om het gevangeniswezen gaat. De getuigenissen, allemaal met persoonlijke insteek, schetsen een portret van het leven tussen vier muren. Bellinck toont ons simpelweg hoe het leven achter de muren werkelijk is.

Alle personages bevinden zich in de *barzakh*, een grensruimte waar gestorven zielen in slaaptoestand moeten wachten op een laatste oordeel, voor ze verder kunnen reizen. Voor Bellinck karakteriseerde het woord de toestand van mensen in detentie. Alles speelt zich af op een plateau dat bijna leeg is, op een constellatie na van doeken die verwijzen naar de eerste opvoering van Beethovens ‘Fidelio’ bij de toenmalige Vlaamse Opera (ontwerp Zaza Dupont, Bart Van Merode). Hier staat de romantiek tegenover de rauwe werkelijkheid.

Alle personages bevinden zich in de *barzakh*, een grensruimte waar gestorven zielen wachten op een laatste oordeel.

Het libretto, waarin in verschillende talen wordt gezongen en gepraat, kwam tot stand in samenwerking met mensen in detentie, van wie de namen om juridische redenen niet worden vrijgegeven. In het eerste deel horen we hoe de gevangenen leven in te kleine cellen. Hoe het leven wordt gereduceerd tot wachten – een teneerdrukkende toestand aangezien de celbewoners geen vat hebben op het verloop van de dag. De gevangenen kunnen werken, maar tegen geringe betaling - één euro per uur. Een vrouw zingt ononderbroken om haar mentale evenwicht te bewaren. Het is een vorm van stil protest.

De meest schrijnende getuigenissen bewaart Bellinck voor het einde. Zo is er een lange monoloog – uitstekend vertolkt door Marjan De Schutter – waarin een moeder de pijn beschrijft die ze voelt wanneer ze afscheid neemt van haar kinderen. Stof voor een aangrijpende aria, zou je denken, maar regisseur en componist leek een veel directere, gesproken communicatie gepaster. Binnen de operacontext is de gedachte dat het gesproken woord meer emotie opwekt een wat vreemde veronderstelling - misschien een gemiste kans.

‘Barzakh’ is de eerste opera van componist Osama Abdulrasol. Hij wendt een harmonieus klankpalet aan en zet ook Noord-Afrikaanse instrumenten in als de duduk, de danun of de tanbur, maar hun klankkleur, die vreemd is aan het klassiek-westerse orkest, komt niet sterk naar voor in de vrij zwaar aangezette orkestratie. Abdulrasol bedient zich daarnaast vooral van aria’s, duetten en ensembles. De melodieën zijn eenvoudig, wat voorspelbaar. Je voelt dat hij veel belang hecht aan toegankelijkheid – wat gezien de delicate materie inderdaad belangrijk is.

Het geheel wordt met vaste hand gedirigeerd door de Griekse dirigente Zoe Zeniodi, die een goede bezetting tot haar beschikking heeft. De Amerikaans-Nederlandse Katharine Dain is een expressieve sopraan, er is de mooie diepe bas van de Zuid-Afrikaan Reuben Mbonambi en de Thaise Nattha Thammathi is een indrukwekkende tenor. Ook de Belgische mezzosopraan Lotte Verstaen zingt overtuigend tot uitstekend, onder meer in de duetten. Bij de acteurs is Jeroen Van der Ven een vlotte, innemende verteller. Hij wordt omringd door Armin Mola die een paar sterke monologen heeft, de sprankelende Edith Saldanha en de indrukwekkende Marjan De Schutter. Merkwaardig is dat iedereen verschillende talen beheerst – het Engels even overtuigend als het Nederlands of het Duits.

Met deze ‘Barzakh’ bewijst Opera Ballet Vlaanderen dat opera zich niet op een eiland buiten de werkelijkheid bevindt.

Met deze ‘Barzakh’ bewijst Opera Ballet Vlaanderen dat opera zich niet op een eiland buiten de werkelijkheid bevindt, waar hevige emotionele stormen razen. Met dit dossier, dat tot morele en politieke discussies zou kunnen leiden, treedt het instituut de realiteit binnen. Toch gebeurt dat vooral in het programmaboekje, waar onder meer wordt gepleit voor de afschaffing van de gevangenissen. Zo’n kritiek had ook scherper kunnen weerklinken binnen de opera zelf, want er is bij ‘Barzakh’ zoveel meer te rapen dan esthetisch genot. De voorstelling zelf blijft echter te beschrijvend en mikt te zeer op emotie. Laat ons

desondanks hopen dat deze voorstelling een steentje mag zijn in de troebele wateren van ons juridisch systeem. Want het absurde, het wrede en het pijnlijke vormen de dagelijkse ervaring van de medemakers.